

HINDISTONDA ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISHDA OAVNING ROLI

Jayrona Nomozova

TDSHU 1-kurs magistranti, Toshkent, O'zbekiston

Tel: +998505512037; e-mail: jayronanomozova6@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Hindistonda atrof-muhitni muhofaza qilish jarayonida ommaviy axborot vositalarining (OAV) tutgan o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda OAVning ekologik muammolar haqida jamoatchilikni xabardor qilish, hukumat siyosatini tanqidiy yoritish hamda ekologik harakatlarni faollashtirishdagi roli ko'rib chiqiladi. Hindistondagi gazeta, televideniye, radio va ijtimoiy tarmoqlarda eko-axborot tarqalishining shakllari va samaradorligi baholanadi.*

Kalit so'zlar: *Ommaviy axborot vositalari, bosma ommaviy axborot vositalari, elektron ommaviy axborot vositalari, kino sanoati, axborot texnologiyalari, an'anaviy ommaviy axborot vositalari.*

Аннотация: *В данной статье анализируется роль и значение средств массовой информации (СМИ) в процессе охраны окружающей среды в Индии. В исследовании рассматривается роль СМИ в информировании общественности об экологических проблемах, критическом освещении государственной политики и активизации экологических движений. Оцениваются формы и эффективность распространения экоинформации в газетах, на телевидении, радио и в социальных сетях Индии.*

Ключевые слова: *Средства массовой информации, печатные СМИ, электронные СМИ, киноиндустрия, информационные технологии, традиционные СМИ.*

Abstract: *This article analyzes the role and significance of mass media in the process of environmental protection in India. The study examines how the media informs the public about environmental issues, critically covers government policies, and promotes environmental movements. It also evaluates the forms and effectiveness of eco-information dissemination through newspapers, television, radio, and social media in India.*

Keywords: *mass media, print media, electronic media, film industry, information technology, traditional media.*

Yillar davomida ommaviy axborot vositalarining ijtimoiy o'zgarishlar va rivojlanish katalizatori sifatidagi rolini hech qachon muhokama qilib bo'lmaydi. Bosma ommaviy axborot vositalari (gazeta, jurnallar, jurnallar va boshqalar), radioeshittirish vositalari

(Televidenie, radio va boshqalar) va onlayn media (internet, ijtimoiy tarmoq platformalari, podcast va boshqalar) kabi turli xil ommaviy axborot vositalari yangiliklarga katta ta'sir ko'rsatdi, turli spektrlar bo'ylab uzatiladi. Darhaqiqat prezidentimizning "Mamlakatimiz yangi taraqqiyot bosqichiga ko'tarilayotgan, ochiqlik va oshkoralik, so'z erkinligi hayotimiz mezoniga aylanib borayotgan hozirgi davrda bu masuliyat yanada kuchaymoqda" degan gaplari ham hayotimizda OAVning o'rnini naqadar muhim ekanligining isbotidir[1].

Bu, ayniqsa, ekologik madaniyatni oshirish va ekologik ta'limni targ'ib qilishda to'g'ri keladi. Radio, televideniye va gazeta kabi axborot vositalarining turli shakllari iqlim o'zgarishi va atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari bo'yicha, ayniqsa, qishloq joylarda xabardorlikni oshirishda tahsinga loyiq rol o'ynamoqda. Kitoblar, jurnallar va broshyuralar kabi bosma materiallar bilim va ma'lumotlarni ommaga tarqatishda yordam beradi. Ommaviy axborot vositalari vakillari - yangiliklardan tortib ko'ngilochar dasturlargacha - rasmiy ekologiya fanlari va siyosat va odamlarning o'z muhitlari bilan qanday munosabatda bo'lishlari va ular bilan qanday munosabatda bo'lish kerakligi o'rtasidagi muhim aloqalarni ta'minlaydi. Odamlar hayotini shakllantiradigan atrof-muhit fanlari va boshqaruvi bilan bog'liq ko'plab murakkabliklarni tushunishga yordam berish uchun odamlar televideniye, gazetalar, jurnallar, radio va internet kabi ommaviy axborot vositalariga ko'p murojaat qiladilar[2].

Keling, Hindistondagi turli xil ommaviy axborot vositalarini ko'rib chiqaylik, ular atrof-muhit haqida xabardorlikni shakllantirishga yordam beradi:

1. Bosma ommaviy axborot vositalarining roli

Hindistonda 100 dan ortiq til va lahjalarida, shu jumladan 19 ta asosiy tilda gazeta va jurnallar nashr etilmoqda. Bosma ommaviy axborot vositalari ekologik ommaviy kommunikatsiyaning kuchli va keng tarqalgan vositasidir. Bu vosita demokratik tuzumga muvofiq eng jonli vosita hisoblanadi. Atrof-muhitni muhofaza qilishda ularning roli muhim bo'lishi mumkin, agar ommaviy axborot vositalari xodimlari ob'ektiv yondashuvni qabul qilsalar. Ushbu vosita orqali atrof-muhitga oid axborotni efirga uzatish, atrof-muhitni muhofaza qilish uchun qulay muhit yaratish, ekologik yangiliklar, ko'rsatuvlar, maqolalar, lavhalar, intervyular nashr etish jamoatchilik fikrini shakllantirishda yordam beradi. Plakatlar va rasmlar orqali atrof-muhitni muhofaza qilish, atrof-muhitni asrash, atrof-muhitga muhabbat, daraxt ekish, atrof-muhit va ifloslanish va hokazolarga oid qisqa, ammo samarali xabarlar keng jamoatchilikka yetkazish mumkin.

2. Elektron ommaviy axborot vositalarining roli

Ta'lim, ma'lumot va o'yin-kulgilar radio dasturlar orqali uzatiladi. Ushbu vosita orqali atrof-muhit, atrof-muhitni muhofaza qilish, atrof-muhitning ifloslanishi, ekologik ta'lim, yovvoyi tabiatni muhofaza qilish va asrash, daraxt ekish kompaniyasi dasturlari bilan bog'liq ma'lumotlarni keng jamoatchilikka osongina yuborish mumkin. U Hindistonda birinchi marta 1923 yil iyun oyida Mumbaydagi radio klubi tomonidan efirga uzatilgan. Butun Hindiston radiosi orqali turli xil eshittirishlar amalga oshiriladi, ularning asosiylari

axborot, ta'lim, ko'ngilochar dasturlar, tijorat reklamalari va boshqalar. Radioeshittirish "Yashil inqilob"ni ilgari surishda muhim rol o'ynadi. Atrof-muhitni muhofaza qilish, ifloslanishning oldini olish choralari, qishloq xo'jaligi va sanoatni rivojlantirish, barqaror rivojlanish va atrof-muhitni muhofaza qilish va ma'rifiy ishlar bilan bog'liq milliy siyosat va dasturlarga oid xabarlarni tarqatishda radio asosiy rol o'ynaydi. Shunday dasturlardan biri bu "Doordarshan" bo'lib, u Hindiston milliy radiokompaniyasi bilan bir qatorda eng yirik radioeshittirish korporatsiyasi hamdir. Unga 1959-yil 15-sentyabrda asos solingan.[3]

Doordarshan dastavval Hindistonda ta'lim maqsadida boshlangan. Doordarshan xalqqa juda yaqin bo'lib, uning roli ekologik muammolarni kamaytirishda katta darajada yordam berishi mumkin. Doordarshan va boshqa telekanallar orqali chiqindilar va chiqindilarni boshqarish, ifloslanishni nazorat qilish, ijtimoiy o'rmon xo'jaligi, yovvoyi tabiatni muhofaza qilish, qishloq xo'jaligini rivojlantirish, suv va yerni muhofaza qilish, atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risidagi qonunlarni efirga uzatishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Global isish bugungi kunda insoniyat oldida turgan muammolardan biridir. Ushbu chaqiriqni qabul qilib, ommaviy axborot vositalari keng jamoatchilik o'rtasida xabardorlikni oshirishga harakat qilmoqda. Ommaviy axborot vositalari hindlarning muqaddas maskani bo'lmish Shri Badrinathji ibodatxonasi joylashgan hududni telekanallarda yoritib, gazetalarda xabarlar chop etish orqali bu yo'nalishda tashabbus ko'rsatdi.

3. Kino sanoatining roli

Kino sanoati tarixi 100 yillik tarixga ega. Filmlar keng jamoatchilikka ta'lim, ma'lumot va ko'ngil ochish uchun yaxshi vositadir. Atrof-muhit, atrof-muhitning ifloslanishi, tabiatimizni, o'rmon va yovvoyi tabiatni muhofaza qilish va hokazolar haqidagi ma'lumotlarni filmlar va seriallar orqali osongina berish mumkin. Atrof-muhit mavzusida hujjatli va badiiy filmlar ham suratga olinadi. Atrof-muhitni muhofaza qilish, atrof-muhitni ifloslantirish, yovvoyi tabiatni muhofaza qilish va hokazolar bilan bog'liq bo'lgan ko'proq filmlar ishlab chiqarishga ehtiyoj bor, bu esa keng jamoatchilikka mazmunli ma'lumot va bilimlarni taqdim etishi mumkin.

4. Axborot texnologiyalarining roli

Internet 1995-yil 15-avgustda Hindistonda dunyo yuzini ko'rgan[4]. O'shandan beri foydalanuvchilar soni doimiy ravishda o'sib bormoqda. Atrof-muhitni boshqarish sohasida Internetdan foydalanish butun dunyo bo'ylab faktik ma'lumotlarni taqdim etishda foydalidir. Atrof-muhitning turli jihatlarini bo'yicha ma'lumot va ko'nikmalarni Internetda osongina olish mumkin. Bundan olingan ma'lumotlar atrof-muhitni o'rganish, rejalashtirish va boshqarishda juda foydali bo'ladi.

Axborot texnologiyalarining yangi sohasi multimediyadir. Bunga yozuv materiallari, ovoz, video, ikki o'lchovli yoki uch o'lchovli grafikalar va animatsiya kiradi. Uning maqsadi – nazorat ostida odamlarga ma'lumot, ta'lim va o'yin-kulgilarni taqdim etishdir.

Bu orqali biologik xilma-xillik va yovvoyi tabiat haqidagi ma'lumotlar qiziqarli va ma'rifiy ahamiyatga ega bo'ladi. Buning afzalligi shundaki, agar film haqiqiy sahnalarda suratga olinsa, xarajat bir necha baravar yuqori bo'ladi, multimedia yordamida esa bu ishni arzon va oson bajarish mumkin.

5. An'anaviy ommaviy axborot vositalarining roli

An'anaviy ommaviy axborot vositalari yoki xalq ommaviy axborot vositalari qishloq va qabilaviy joylarda chuqur ildizlarga ega. Bular orqali nafaqat qishloq hayotining ijtimoiy-madaniy ifodasi amalga oshiriladi, balki bu vositalar atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik ongni yoyishda ham yordam berishi mumkin. Xalq qo'shiqlari, xalq musiqasi, xalq o'yinlari, dramaturgiya, qo'g'irchoq teatri va boshqalar xalq vositasidir. Ushbu vositalar tinglovchilar bilan bevosita aloqa o'rnatadi, shuning uchun ular orqali atrof-muhitga oid ma'lumotlar va xabarlar samarali tarzda uzatiladi. Ular qishloqlarda shaharlarga qaraganda osonroq qo'llanilishi mumkin, chunki bu xalq madaniyatini ifodalashning kuchli vositasi bo'lgan an'anaviy vositalardir[5].

Vaqtı-vaqtı bilan atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha qilingan sa'y-harakatlar natijasida so'nggi yillarda Hindistonda ko'plab ekologik harakatlar paydo bo'ldi. Ommaviy axborot vositalari ushbu harakatlarni keng yoritib, ularning maqsad-muddaolarini jamoatchilikka yetkazdi. Bu harakatlar – Chipko harakati, Narmada Bachao harakati, Anti-Tehri to'g'on harakati, Jim vodi, EPICO harakati, Bhopal gaz fojiasi, Vishnu Prayag to'g'oni, Chilika harakati va suvni tejash harakati va Dehli havosi ifloslanishini nazorat qilish va boshqalar.

Xulosa qilib aytganda, ommaviy axborot vositalari o'z xabarlarini qaysi vosita orqali jamiyatning qaysi qismiga yetkazayotganini yodda tutishi kerak bo'ladi. Ular atrof-muhitni muhofaza qilish qoidalariga rioya qilmaslik holatlarini yoritishi kerak bo'lsa -da, ular atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha yaxshi ish olib borayotgan muassasalarning ishlarini ham ta'kidlashlari kerak. Atrof-muhit haqida jamoatchilik xabardorligini oshirishda qonun, va'z va bosim bilan solishtirganda ommaviy axborot vositalari samaraliroq ekanligi inkor etilmaydigan haqiqatdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev.Sh.M. "Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi" 2019. B-378.
2. Saliyeva.M.K.Zamonaviy Osiyo mamlakatlari jurnalistikasi:Monografiya. Fanlar akademiyasi Asosiy kutubxonasi bosmaxonasi, Toshkent. 2016. 33 b.
3. Saliyeva.M.K.Zamonaviy Osiyo mamlakatlari jurnalistikasi:Monografiya. Fanlar akademiyasi Asosiy kutubxonasi bosmaxonasi, Toshkent. 2016. 33 b.
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Internet_in_India
5. asuroy, Tanushri (2023 yil 19 dekabr). "Hindistonda internetdan foydalanish - statistika va faktlar", Statista, <https://www.statista.com>

6. पर्यावरण संरक्षण में मीडिया की भूमिका | GWALIOR TIMES ग्वालियर टाइम्स (wordpress.com)
7. Kruglov.E.V. Hindiston axborot texnologiyalari sanoati. “Xorijiy jurnalistika 2003 yil”, M., 2004 y
8. Dr. Prakash Kashvan- It is a big mistake to rely on rich countries and powerful people of India on climate crisis./2020 B. 7-16

